

Demokratin och politiken står inför många utmaningar. Trycket utifrån, från globaliseringen, upplevs vara stort samtidigt som medborgarna är allt mer ifrågasättande. Stig-Björn Ljunggren, skribent och omvärldsanalytiker på Rikta kommunikation, och Christer Isaksson, författare och journalist i Finanstidningen, har utväxlat e-post om hur demokratin och politiken kan bli bättre.

From: Stig-Björn Ljunggren

Sent: Fredag 9 april 1999 15:32

To: Christer Isaksson

Subject: Demokratin och välfärden

Hej Christer,

Jag sitter på min vind och blickar ut över takåsarna här i Luthagen. Uppsala börjar sakta men säkert att lämna vintern. Men på annat håll våras det inte. Nyss ringde någon och ville att jag skulle komma och bryta staven över det svenska partiväsendet. Jag har fått många sådana uppdrag – från partierna själva – under senare tid.

Fatta: Man pröjsar mig för att jag ska komma och berätta att deras tid är ute! Bisarrt!

Det samhälle vi nu är på väg in i är globaliserat, flexibelt och kreoliserat. Framförallt är det högfrekvent. 1900-talsmodellen – med välfärdsstat och demokrati – har nationen som utgångspunkt, kräver viss stabilitet och homogenitet. Inte minst är en långsam utvecklingstakt nödvändig för att demokratin ska fungera.

Så min stora fundering är hur tusan vi ska kunna ha ett nationellt och välbalanserat samtal om gemensamma ting i en verklighet som är internationell och högfrekvent. Staten har blivit för stor för medborgarna och för liten för världsekonomin.

Det vakuum som uppkommer i politiken när verkligheten springer förbi odlas duktigt av nostalgientreprenörerna som hävdar att det var bättre förr och att det stora problemet är att eliten har svikit folket. Senast var det Ordfront som försökte sig på att odla upp en populistisk vrångbild av verkligheten.

Om Ordfront frågat vad deras älskade folk tycker om att få en moské nästgårds så tror jag att svaret skulle ha varit ganska givet.

Min egen uppfattning är att problemet med folket och eliten INTE löses genom att likt Ordfront och deras gelikar införa en gallupdemokrati. Vad som måste till är en rekonstruktion av det politiska samtalet vid sidan om medierna och de havererade politiska partierna.

Men hur fan ska det gå till? Och är det ens möjligt?

Min poäng är att det inte duger att gnälla på eliten – eller döma ut folket – för att 1900-talsdemokratin inte fungerar så bra. Det är den föränderliga verkligheten som ligger bakom.

Ty i ett högfrekvent 2000-tals-samhälle är 1900-talets lågfrekventa demokrati illa ute. Vi kan redan nu se att demokratis institutioner mer fungerar som ett hinder för utvecklingen än som ett redskap för förändring. Regeringen kör med långbänk, riksdagen gräver ner sig i detaljerna, oppositionen är pinsam, LO ställer sig mitt i vägen, SAF tappar greppet och särintressena breder ut sig.

Ett skäl till att lobbyismen breder ut sig, är att allt fler upptäcker att de politiska institutionerna inte längre kan leverera en klart förutsägbar politik. Vi vet inte vad regeringen tycker i väsentliga frågor – det enda vi vet är att om de tycker något, kan de ha ändrat sig till i morgon.

Vänliga hälsningar
Stig-Björn

From: Christer Isaksson

Sent: Måndagen 12 april 1999 07:50

To: Stig-Björn Ljunggren

Subject: Re: Demokratin och välfärdsstaten

Bäste Stig-Björn.

Det är söndag kväll. Jag är tillbaka i Stockholm efter några dagar i Skåne, där våren dröjer och vinden från Öresund alltför länge varit alltför kall. Läser ditt brev samtidigt som jag tänker igenom några dagars upplevelser. På puben Telegrafan intill Kärnan i Helsingborg, där uppladdning sker inför allsvenska HIF:s matcher, hör jag människor säga att det är märkligt att bron ligger där den ligger. Öresundsbron alltså. Plötsligt talar alla om en tunnel: Det måste komma en tunnel.

Herre gud, bron mellan Malmö och Köpenhamn är inte klar förrän skåningarna börjar tala om en tunnel mellan Helsingborg och Helsingör.

Öresundsbron markerar delaktighet i det nya globala samhälle som du skriver om. Det är vår länk till den stora världen. Till EU. Till Europa. Det är väl bra. Det behövs både vägar och monument för att vi ska inse vår tillhörighet.

Samtidigt är Öresundsbron – det går inte att komma ifrån – statens och maktens projekt och symbol. En tunnel mellan Helsingborg och Helsingör skulle fått mer folklig och lokal förankring. En symbol för vardagen. För delaktighet. För gamla kontakter. För lokalt inflytande. För sunt förnuft: En tunnel på det smalaste stället hade varit smartare att anlägga än en bro på det bredaste.

För mig beskriver det uppblossade samtalet om en tunnel under Öresund en del av demokratis problem. Hade makten långt tidigare lyssnat på människor i den här regionen och regionaliserat inflytandet hade vi förmodligen för länge sedan haft flera och mer naturliga fasta förbindelser

än en gigantisk bro, och Öresund hade redan varit en het region.

Jag tycker att du bugar inför överheten, Stig-Björn. Jag anser att eliten har ansvar för den förlorade demokratin, det tystade samtalet, det bristande folkliga engagemanget och lobbyisternas framfart. Vi lever faktiskt i en tid när beslut centraliseras, partier görs till angelägenheter för ett fåtal och centralmakten har monumental behov. Den utvecklingen står eliten för.

Jag tror dock att du pekar på en viktig orsak till utvecklingen: Våra nationella politiker är klämda mellan det globala och det regionala. De reagerar med att taktisera demokratin för att få folket med sig. Å ena sidan ger de bilden att vi är herrar i vårt eget hus, å andra sidan sker smyginternationisering.

Mina slutsatser just nu är två:

1. Det går inte att få till ett nationellt välbalanserat samtalsklimat, som du efterlyser, när makten taktiserar alla samtal. Makten blir då själv ett hinder för det gemensamma samtalet.

2. Det är väl inte så konstigt att lobbyismen frodas i ett sådant klimat och att människor tar till alla medel – också pengar – för att höras. Jag är inte förvånad över att de som har möjlighet och ekonomiska resurser tar chansen att också med hjälp av lobbying försöka påverka en regering som inte har en rak linje i sin politik utan visar sig möjlig att påverka. Det som oroar är naturligtvis följderna för dem som inga resurser har. De borde få ha partierna.

Hälsningar

Christer Isaksson

From: Stig-Björn Ljunggren

Sent: Måndag 12 april 1999 14:22

To: Christer Isaksson

Subject: Nätverk eller partier?

Hej igen Christer.

Du skrev att om bara makten lyssnat på människor nere i Skånetrakten hade det för länge sedan funnits fler fasta förbindelser till kontinenten.

Problemet är väl att många ansåg att man lyssnade FÖR LITE på folket, eller i vart fall protesterna mot bron. Det finns skäl att anta att grundmaterialet till riksdagsbeslutet var ofullständigt. I varje fall påstår statsvetaren Gunnar Falkenmark det. Man dribblade igenom beslutet snabbt som satan, eftersom man var rädd att det annars skulle bli punkterat.

Detta är snarare exempel på demokratin dilemma:

* Om politiken gör en rejäl genomlysning av en fråga, så blir den stoppad av olika särintressen. Nödvändiga beslut blir inte tagna. Missnöjet ökar bland medborgarna och välfärden minskar. Lobbyismen ökar, eftersom det gäller att få politikerna att ta sig samman och fatta sådana beslut som anses viktiga av centrala samhällsaktörer.

* Om politiken inte låter en genomlysning leda fram till att beslut förhalas, blir saker visserligen genomförda, men missnöjet ökar ändå och hotar att undergräva förtroendet för demokratin.

Det handlar alltså om en målkonflikt: antingen tubbar man inte på demokratin och då blir det fel, eller så tubbar man på demokratin och då blir det också fel, men av andra skäl.

För min egen del har jag föga hopp om att politikerna ska bli mer lyssnande och sluta taktisera. Istället tror jag att de måste utsättas för ett högre omvandlingstryck.

Kanske borde det bildas nya politiska nätverk som står vid sidan om partierna, som försöker lansera fristående kandidater till riksdag och fullmäktige, och som på ett bättre sätt kan ta tillvara det politiska intresse som faktiskt finns?

Det är allt fler som talar i sådana termer, och jag tycker det låter intressant.

Vad tror du – är det inte dags för en strukturomvandling av partisystemet?

//Stig-Björn

From: Christer Isaksson

Sent: Onsdag 14 april 1999 07:54

To: Stig-Björn Ljunggren

Subject: Re: Nätverk eller partier?

Stig-Björn.

I pausen på dagens möte kom vi att tala om bristen på politiker och särskilt bristen på intellektuella politiker. Plötsligt tar någon dig som exempel: I en annan tid (jag tror han menade 50-talet) så hade Stig-Björn Ljunggren inte blivit statsvetare utan snarare ägnat sig praktiskt åt politik. Det är ju en tanke – om vi tycker att politiken är värd att försvara: För många begåvningar flyr politiken för att ägna sig åt forskning, medier, näringsliv, lobbyverksamhet, tjäna pengar och leva gott. Det är kanske ert (vårt) fel att det går åt skogen med politiken? Vi som tycker, analyserar och för någon enskild samhällsgrupps talan – vad får vi utträttat? Vi stödjer måhända samtalet. Men vi stödjer inte det breda politiska engagemanget. Förmodligen så snedvrider vi snarare samhällsperspektiven, röjer mark för lobbyister och påtryckargrupper och verkar mot effektiviteten i det politiska system som vi anser så viktig.

1999 är det för många som snackar och för få som gör något. Känn ditt ansvar! Kanske är det dags att klättra ner från vindsvåningen och ut ur TV-studion. Ska vi föregå med gott exempel, vägra vara med i TV och ägna tiden åt politiskt vardagsarbete i stället?

Lösliga nätverk? Lansering av fristående kandidater? Spontant tycker jag att du har gett upp för lätt och att ditt system snarare är en onödig kapitulation som skulle öppna för köpstarka grupper, lobbyister och lycksökare. Jag tror att de gamla partistrukturerna håller ett tag till, under förutsättning att de får styras av rätt personer. När vi åter får några intressanta politiker blommar det i de gamla strukturerna. Det visar exemplet Tony Blair.

//Christer